

5. Palandri A. J. Li Ch'ing-chao; Complete Poems by Kenneth Rexroth, Ling Chung [Text] / A. J. Palandri // Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews. – 1981. – Vol. 3. – № 2. – Pp. 267-271.

6. Prunus mume (mume) [Electronic resource] / Kew. Royal Botanic Gardens. – Online link: <http://www.kew.org/science-conservation/plants-fungi/prunus-mume-mume>

Саган А.Ю.

студентка,

Науковий керівник: Левченко О.П.

доктор філологічних наук, професор,

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ РОМАНУ ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА «ГОБІТ» НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Дж. Р. Р. Толкін – один із найяскравіших прикладів авторів жанру фентезі, чий ономастикон вражає насамперед своєю унікальністю та багатством. Процес перекладу онімів доволі важкий та має свої особливості, які досліджували такі науковці, як С. Влахов і С. Флорін, І. Корунець, А. Гудманян та Д. Єрмолович та ін. [3–5; 8]. Переклад онімів у творах жанру фентезі досліджували М. Бережна, О. Лебедева, О. Новічков і Б. Стасюк [1; 9–11].

Сучасне перекладознавство ще не напрацювало єдиного підходу до перекладу власних назв у художньому творі, які, до речі, М. Зарицький кваліфікує як «промовисті», або «поетоніми» [6, с. 70] і пропонує «орієнтуватись на внутрішню форму промовистої власної назви» [6, с. 70]. Та незалежно від обраного способу перекладу, читач має відчутти задум автора оригіналу. Таким чином, проблема перекладу власних назв у художньому творі на сьогодні залишається актуальною.

Мета цієї праці – визначити характерні особливості власних назв у романі «Гобіт» та способи їхнього перекладу. Досягнути цієї мети можна, дослідивши шляхи творення авторських онімів, їхню роль у художньому творі та наявні шляхи та підходи до перекладу власних назв у сучасному перекладознавстві.

«Гобіт» побачив світ у далекому 1937 р. та одразу захопив мільйони читачів унікальною розповіддю про неймовірні пригоди маленького гобіта Більбо. Українські ж читачі змогли насолодитись творчим доробком автора у 1985 р. з виходом українськомовного перекладу «Гобіта», виконаного Олександром Мокровольським. Зараз на цей переклад нарікають окремі науковці: авторизовано надто сильно, й імена не так перекладені – але тоді, «Гобіт» став потрясінням для багатьох українських дітей, відкривши їм шлях у світ Середзем'я. У 2007 р. вийшов другий переклад «Гобіта» українською мовою, який виконала поетеса, перекладачка, критик, науковий співробітник Національної академії мистецтв України, кандидат філологічних наук Олена О'Лір.

Власні назви відіграють у художньому творі надзвичайно важливу роль. Багато лінгвістів ведуть мову про особливий статус онімів у художній літературі, адже автор наділяє свого героя не лише іменем, а й багатством та різноманітним асоціативним зв'язком, які стають явними в контексті твору. Очевидно, що вивчення мови художньої літератури стає неможливим без дослідження царини власних назв.

Серед дослідників, які займаються проблемами літературної ономастики, Ю.А. Карпенко виокремлює кілька суттєвих ознак літературної ономастики. По-перше, літературна ономастика народжується на основі вільного творчого пошуку письменника відповідно до жанру і стилю тексту, тимчасом як реальна ономастика тяжіє до природного і тривалого історичного розвитку в певному соціальному середовищі і мові народу. Отже, зумовленість появи у літературній ономастики й реальної ономастики різна; По-друге, літературна ономастика виконує стилістичну функцію. Власна назва у звичайній комунікації розрізняє об'єкти, а у художньому мовленні ця розрізнявальна функція поєднується з естетичною та образотворчою функціями [7]. О. В. Бока називає власні назви своєрідними культурно-історичними та мовними індексами, джерелом вивчення лексичного багатства мови, оскільки вони відбивають назви предметів реалій та понять і є специфічними для певної країни або нації [1, с. 96]. Е. Лебедева додає, що «залежно від жанру, ідейно-художнього змісту, просторово-часової організації художнього тексту автор може використовувати різні способи творення називних знаків. Вибір форми найменування залежить насамперед від ставлення автора до того, що він називає, комунікативної ситуації, соціального статусу носія» [9, с. 10].

Теорія номінації передбачає обов'язкову вмотивованість оніма. Розрізняють три різновиди вмотивованості: семантична вмотивованість (простежується зв'язок з семантикою мотивуючої лексеми), фонетична (особливе звукове оформлення оніма) і морфологічна вмотивованість (певна структурна оформленість оніма). При цьому з середини двадцятого століття активується спосіб номінації, який полягає у створенні довільної фонетичної послідовності з подальшим переведенням її в ранг фонеморфологічного комплексу, що несе номінативну функцію. Це може бути пов'язано з ростом науково-фантастичної і фентезійної літератури, яка передбачає створення «нереального» ономастикону [9].

Оними можуть бути взяті як з реального іменника (сучасної епохи або минулих років) і бути цілком вигаданими автором. Кожен письменник у художньому творі створює свій власний світ і систему імен. Саме тому питання їх класифікації є дуже складним і для повного аналізу більш доцільним є створення окремої класифікації онімів кожного твору.

Створюючи ономастикон «Гобіта», автор використовував такі прийоми творення вигаданих імен:

1. Граматична онімізація за допомогою:

- А) афіксації – утворення власної назви за допомогою службових морфем – прізвище Baggins;
- Б) складання основ – ліс the Mirkwood («морок» + «ліс»);
- В) утворення словосполучень – the Battle of the Green Fields.

2. Семантична онімізація:

- проста – утворення однослівної власної назви з нульовим омонімічним формантом – the Wood (Ліс), the Hedge (Огорожа), the Hill (Гора);
- метафорична – перенесення імені з одного об'єкта на інший при дійсній чи передбачуваній схожості цих об'єктів – клинок the Sting (Жало).

Аналіз перекладів «Гобіта» засвідчує, що думки перекладачів про те, як треба передавати значущі імена й вигадані назви часом дуже різні, що і відбивається в самому тексті перекладу. Наявність великої кількості перекладів одного твору пов'язано не лише з художніми недоліками попередніх, а й з бажанням перекладача донести до читача своє розуміння задуму автора.

Опрацювання способів і прийомів перекладу тексту «Гобіта» засвідчив, що своєрідність самого твору зумовила й певні особливості перекладацьких рішень. Власні назви відтворювались способами транскрипції, транслітерації, калькування внутрішньої форми та морфологічної будови, а також описового витлумачення. Під час перекладу значущих власних назв перевагу надано збереженню їхньої внутрішньої форми, оскільки значущі власні назви виступають носіями емоційно-експресивної образності. При цьому відповідна частина перекладених власних назв містить відбиток національного колориту.

Існують власні рекомендації Толкіна щодо перекладу власних імен та назв. Д. Р. Р. Толкін склав коментарі стосовно назв для допомоги перекладачам книги іншими мовами. Наприклад, прізвище головного героя Baggins за задумом Толкіна має нагадувати слово *bag* та у перекладі будь-якою мовою має містити корінь *сумка* чи *мішок*. Поглянувши на інтерпретацію Олександра Мокровольського, натрапимо на прізвище Злоткінс, тимчасом як в Олени О'Лір це прізвище звучить як Торбин. Якщо у другому випадку настанови Толкіна успішно виконано, то в першому можна припустити, що перекладач вкладає сюди прихований зміст, адже головний герой є носієм дуже цінного золотого скарбу. Перекладачі вибирали різноманітні прийоми й орієнтувалися більше на свої власні погляди. Це може бути пов'язано з тим, що кожен перекладач прагне донести до читача своє власне бачення авторського задуму.

Отже, через неусталеність методик, які дають змогу передавати реалії вихідної мови в такому специфічному жанрі, як «фентезі», труднощі можуть виникати на будь-якому з трьох етапів перекладу: аналіз значення реалії, уточнення інтенцій автора і передача реалії мовою перекладу. Вони найчастіше пов'язані із втратою національно-специфічних компонентів у структурі чарівних образів, які є носіями етичних поглядів автора.

Список використаних джерел:

1. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв / М. В. Бережна // Вісн. Сумського держ. ун-ту. Серія Філологія. – 2007. – № 1. Т. 2. – С. 62–67.
2. Бока О. В. Власні імена як компресовані тексти-носії когнітивної інформації / О. В. Бока. – Вісник СумДУ, 2008.
3. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 343 с.
4. Гудманян А. Г. Чужомовна пропріальна лексика у фонографічній системі української мови. – Кн. 1: Теоретичні аспекти / А. Г. Гудманян. – Ужгород: Ліра, 1999. – 486 с.
5. Ермолович Д. И. Имена собственные: теория и практика межъязыковой передачи / Д. И. Ермолович. – М.: Р. Валент, 2005. – 416 с.
6. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 120 с.
7. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе // Филологические науки. 1986. № 4.
8. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 448 с.
9. Лебедева Е. А. Ономастикон произведения Дж. Р. Р. Толкина «Властелин колец»: структурный, семантический и функциональный аспекты. Автореферат дисс. канд. филологических наук: 10.02.19 / Ростов-на-Дону, 2006.
10. Новичков А. А. Ономастическое пространство англоязычных произведений фэнтези и способы его передачи на русский язык: автореф. дисс. на соиск. научн. степени

канд. філол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / А. А. Новичков. – Северодвинск, 2013. – 26 с.

11. Стасюк Б. В. Неповноеквівалентність власних назв (на матеріалі українського перекладу казкової повісті Дж. Р. Р. Толкіна «Farmer Giles of Ham») / Б. В. Стасюк // Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Серія Лінгвістика. – Випуск X. – Херсон: Видавн. ХДУ, 2009. – С. 209–214.

12. Толкин Д. Р. Р. Руководство по переводу имен собственных из «Властелина Колец». – Режим доступу: <http://www.nto-ttt.ru/misc/guide.shtml>

Смольницька О.О.

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут українознавства МОН України*

ПРОБЛЕМА ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ КОНЦЕПТІВ В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ КАТЕРИНИ ПАРР (1512? – 1548)

Сучасна українська гуманітаристика, у тому числі перекладознавство, відновлює інтерес до творчої спадщини британських письменниць вищих кіл періоду Відродження та бароко (дослідники і перекладачі: І. Кашникова, М. Новикова, М. Стогній, М. Стріха, С. Трош та ін.). Акцентується увага на важливості висвітлення кельтської (гельської) літератури та маловідомих поезій англомовних авторок (Олена О'Лір). З огляду на це актуальне залучення до перекладознавства неординарних постатей, відомих політичною і поетичною діяльністю, причому обидві царини доповнювали одна одну. Один з таких прикладів – **Катерина** або **Катрін Парр** (Pepp, Katherine Parr, сучасн. Catherine Parr, бл. 1512-1548, далі КП), відома в британському дискурсі, проте мало висвітлена в українській гуманітаристиці – як перекладознавстві, так і релігієзнавстві. Асоціації, які виникають з її іменем, передовсім історичні: шоста і остання дружина (1543-1547), а пізніше вдова Генріха VIII. Мачуха принцеси Єлизавети – майбутньої королеви. Проте ці скупі факти не висвітлюють непересічності постаті протестантської жінки-лідера і її творчого методу.

Мета полягає в аналізі релігійних концептів КП на матеріалі створеної нею англомовної молитви, стимулом якої постав похід Генріха VIII. Відповідно передбачені **завдання**:

1) здійснити історико-культурологічний аналіз формувань умов індивідуальності майбутньої королеви;

2) дослідити полісемантичність лексики молитви «О Господи Всемогутній» і французький вплив на творче сприйняття авторки.

Майбутня королева походила з високоаристократичної родини. Отримала тонке виховання і блискучу на той час освіту від своєї матері, Мод Грін (Maud Green, 1492-1531), найближчої подруги і фрейліни Катерини Арагонської. Важливо зазначити, що в XVI ст. ґрунтовна жіноча освіта не схвалювалась (як і вивчення філософії, яку майбутня монархова дружина знала). Але зрілість КП, а особливо роки влади Єлизавети Англійської, припали на злам старих цінностей і формування нових. Таким чином, виховання КП (передане мачухою принцесі) засвідчує бажання ще Мод Грін діяти на перспективу, створюючи нащадкам гідну кар'єру.